

N:o 103.

Af Herr **C. J. Svensén**: *Om skrifvelse till Kongl. Maj:t derom att indelta härens uppsättande och underhåll öfvertages helt och hållet af staten m. m.*

Det kan ej gerna råda mer än en mening om den omätliga vigten af att de frågor som för närvande stå främst på dagordningen i vårt land — om ordnande af vårt försvar och af skatteväsendet — bringas till en snar och lycklig lösning. Till följe häraf blifver det högeligen nödigt och nyttigt att söka få saken bragt till den enklaste möjliga form, och att så vidt ske kan derifrån afsöndra allt som, utan att dermed stå i ett oupplösligt sammanhang, lägger hinder i vägen för en sådan lösning som nämnd är, och som i och för sig kan varda svår nog ändå.

Såsom ett hufvudhinder framter sig härvid den hittills oafvisliga nödvändigheten att i ett sammanhang behandla frågor, som så djupt ingripa i hela vårt samhällslif, att de väl vore värda att hvar för sig under årtal begrundas och behandlas. Denna nödvändighet ligger i sjelfva sakens natur, betingad som den är af den indelta härens upprättande på jordbeskattnings grund. Numera är det en afgjord sak, att indelningsbördan måste såsom grundskatt anses. Men häraf följer åter att den förre i fråga om afskrifning eller aflösning måste dela samma öden som all öfrig grundskatt, hvadan ett åtskiljande *i ty fall* rätteligen hvarken bör eller ens ske kan. Det var med hänsyn härtill, som Riksdagen ej ansåg sig kunna bifalla Kongl. Maj:ts 1871 framställda härordningsförslag, och dermed till en aflägsen framtid undanskjuta jordbeskattnings slutliga ordnande, för hvilket utsigterna i öfrigt just då som först börjat ljusna. Samma tankegång kan äfven skönjas i skrifvelsen af den 24 Maj 1873, hvari Riksdagen gifver ett starkt uttryck åt sin åsigt om de båda frågornas samhörighet.

Men denna samhörighet, såsom den hittills har uppfattats, utgör

icke för ty ett af de kanske svåraste hindren för båda frågornas lösning, som måhända derigenom kan till en oviss framtid undanskjutas. Klart är att, om båda frågorna skola på en gång behandlas, de, som gilla det ena men ej det andra af de i nyssnämnda skrifvelse innefattade förslagen till hvardera frågans lösning, skola samverka för att hindra hvarje slutligt afgörande, under det i motsatt fall hjälp från en del af dem alltid vore att påräkna, ty ju vidsträcktare den föreliggande uppgiften till sin omfattning är, dess svårare bliver det naturligtvis att åstadkomma en slutlig förlikning mellan de stridiga åsigtorna. Men äfven om en sådan en gång komme till stånd, är det fara värdt att under sträfvandet efter dess ernående hela saken kan snedvridas. Svårigen lär det kunna undvikas, att försvars- och skattefrågornas sammanbindning i vissa fall förorsakar en sammanblandning af saker, som böra särskildt betraktas, så att omdömet om indelta härens lämplighet eller olämplighet i militäriskt hänseende lätteligen kan taga intryck af betraktarens ställning till jordbeskattningsfrågan. Att detta ej gynnar en lycklig lösning ligger i öppen dag.

Så länge det ej lyckas att finna en till det önskvärda målet ledande utgång ur den invecklade labyrinten, kvarstår emellertid allt på samma fot som förut, till föga fromma för så väl utsigtorna till ett förbättradt nationalförsvar som vårt lands ekonomiska utveckling. Så länge härväsendet ensidigt tynger på en del af jorden, skall ett billigt undseende för dess egares anspråk, att ej varda ytterligare betungade, lägga hinder i vägen för mången nyttig åtgärd till försvarsverkets utbildning, som annars vore verkställbar äfven under nuvarande härordning. Icke för ty försvåras rust- och rotehållarnes ställning med hvarje år. Medan öfrige grundskattegifvare efter 1869 en gång för alla fått sin skatt omsatt i ett bestämdt penningebelopp, så att den ej blott icke kan ökas, utan snarare i och med penningevärdets fortgående sjunkande minskas, bliver indelningsbördan år från år tyngre, i den mån manskapets uppsättande och underhåll fördyras. Detta missförhållande bör kännas synnerligen tryckande i de forna danska landskapen, hvarest öfrig grundskatt, jemförd med indelningsbördan, uppgår till en obetydlighet.

Om det alltså visar sig att nödvändigheten att samfäldt behandla försvars- och skattefrågorna ledt till stora svårigheter, så återstår att tillse, huruvida ej åt denna nödvändighet gifvits en allt för vidsträckt omfattning. De, som hittills tänkt sig ett åtskiljande, hafva städse vid behandlingen af indelningsverket velat helt och hållet bortse från de andra grundskatterna; men det bör redan vara tillräckligt visadt att, då härigenom en högst betydlig rest af grundskatten komme att kvarstå

i samma skick som förut, de ej lyckats träffa det rätta. Skall en skilsmessa verkställas, bör den ske så, att nationalförsvaret och jordbeskattningen må kunna ordnas helt och hållet oberoende af hvarandra och med uteslutande hänsyn till det som i ena eller andra fallet vore bäst och lämpligast. Och härtill finnes blott en utväg, att afsöndra den ekonomiska sidan af indelningsverket från den militäriska, eller med andra ord, att likställa indelningsbördan med annan grundskatt intill dess såväl den ena som den andra kan på något sätt upphöra, och på samma gång låta den indelta hären öfvertagas af statsverket intill dess Konung och Riksdag kunna enas om en annan härordning.

Om staten öfvertog det indelta manskapets uppsättande och underhåll, komme visserligen statsbudgeten att belastas med en ny dryg utgiftspost, men denna skulle till en början i det närmaste uppvägas af den rust- och rotehållare i stället för knektehållet påförda vakansafgift. Och om denna upphörde utan att ny härordning derförrinnan hunnit komma till stånd, så blefve bristen ej svårare att fylla än om detta senare redan skett, i hvilket fall grundskatternas försvinnande ju äfven är som vilkor förutsatt. Ur ekonomisk synpunkt möter således intet hinder för denna reform, ur militärisk ännu mindre. Ty det lär ej vara särdeles troligt, att det indelta manskapets krigsduglighet skulle lida något men deraf att detsammas antagande uteslutande åläge befälet, utan att civila personer, för hvilka sagda duglighet naturligen kommer först i andra rummet, hade något ord med i laget, eller deraf att detsamma hade att mottaga sitt underhåll endast af staten, utan att i någon mån bero af rust- och rotehållare.

Äfven de senare skulle säkerligen ej ogerna se, om de blefve frie från allt det trassel, besvär och obehag som af gammalt plägat åtfölja utgörandet af deras skyldigheter. I stället böra de emellertid åläggas en motsvarande vakansafgift, hvilken skulle utgå på samma vilkor och lika länge som öfrig grundskatt. Någon svårighet möter visserligen vid bestämmandet af denna vakansafgift, men bör ej blifva oöfvervinnerlig om grundsatsen finner erkännande. Rätteligen synes sagda afgift böra fastställas efter i det närmaste enahanda grunder med de år 1869 för öfrig grundskatt bestämda, så att hvarje rote eller rusthåll åsattes en särskild afgift, svarande mot dess medelkostnad för knektehållet under en viss följd af år. Härigenom vunnas fullständig likställighet mellan alla grundskattegifvare, hvaremot, om en normalafgift skulle stadgas för hela riket eller ock särskildt för hvarje regementsområde, äfven om den vore aldrig så noggrant och omsorgsfullt uträknad, den ovilkorligen skulle i somliga fall blifva

för lätt, i andra för svår. Men då en uträkning särskildt för hvarje knektehåll af en del sakkunnige anses nära nog overkställbar, är det måhända mindre lämpligt att härutinnan framställa något bestämdt yrkande.

Enär vidare, för att lätta frågornas skiljande, detta bör ske med minsta men för båda, sålunda att sedan alla grundskatter blifvit samordnade, hvarje tänkbar lösning af försvarsfrågan lemnas fri och öppen, är nödigt att den del af indelta manskapet, som är med torp försedd, må vid dessa bibehållas. Klart är, att om indelta hären upphörde att vara jordbrukande och bofast — ehvad nu detta ur militärisk synpunkt må vara lämpligt eller icke — dess skaplynne derigenom komme att undergå en genomgripande förändring, så stor att en alldeles ny härordning i sjelfva verket sålunda kunde sägas vara på en omväg genomförd. Torpen torde i allmänhet ligga så, att knektehållen utan synnerlig olägenhet äfven framgent kunde undvara dem; och der motsatsen eger rum, kan väl utväg beredas att efter ömsesidig vänlig öfverenskommelse verkställa ett utbyte. På det emellertid rust- och rotehållarne ej måtte lida någon orätt derigenom att torpen undandrages deras fria förfogande, äfven sedan alla grundskatter blifvit ordnade, bör ett efter torpens värde lämpadt årligt afdrag å vakansafgiften räknas dem till godo, på det sätt att de till statsverket utbetala skilnaden, så länge vakansafgiften öfverstiger torpafdraget, men så snart motsatsen eger rum, eller ock vakansafgiften tillika med annan grundskatt kommer att på något sätt minskas eller försvinna innan torpen till egarne återgått, öfverskottet efter omständigheterna delvis eller i dess helhet till sagde egare utbetalas. Om deremot, såsom troligast är, torpen genom ny härordnings införande återgå till egarne innan grundskatten till fullo upphört, bortfaller naturligtvis på samma gång afdraget, och vakansafgiften erlägges helt eller till så stor del som ännu ej afskrifvits.

Med hänsyn till en förutsatt afskrifning är föreslaget, att alla mellan staten och enskild man skeende, med grundskatterna sammanhängande liqvider skulle hvar för sig till en enda reduceras. Att en dylik förenkling äfven i samband med det ofvan föreslagna borde företagas faller af sig sjelf.

Det kanske svåraste hindret för sakens bringande till ett godt slut kunde ligga i en missförstådd hederskänsla, som manade Riksdagen att i godo eller ondo framhärda vid ett en gång fattadt beslut. Riksdagen har i skrifvelsen den 24 Maj 1873 uttryckt den åsigt att grundskatterna och försvarsverket skulle ordnas gemensamt; och det vore den ej värdigt, heter det, att efter knappa tre år uttala en annan

mening. Det vill dock synas som om Riksdagen genom ett uttalande i denna anda ingalunda behöfde frångå sina föra åsigter om det sätt hvarpå de begge stora frågorna hvar för sig böra ordnas. Gång efter annan har densamma med styrka framhållit den trängande nödvändigheten af detta ordnande; och vill den nu en gång sjelfva saken, måste den ock vilja sättet. Men då hindren mot en samfäld lösning är från år växa högre, blifver det mer och mer tydligt att det enda tänkbara sättet är ett åtskiljande. Och de enda möjliga grunderna för ett dylikt äro de ofvan angifna. För öfrigt är klart att uti saker, som i sina yttersta slutföljder på det närmaste beröra nationens framtid och välfärd, bästa följdriktigheten är den, som i allt och allo ser till, att fäderneslandet ej måtte taga någon skada.

Alltså yrkar jag,

att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t ingå med en skrifvelse, hvori — med framhållande af att Riksdagen fortfarande är lika lifligt öfvertygad om nödvändigheten af att de i skrifvelsen af den 24 maj 1873 omnämnda frågor bringas till ett snart och lyckligt afgörande, men med stöd af vunnen erfarenhet kommit till den slutsats, att de ej kunna samfäldt lösas — anhålles, att Kongl. Maj:t ville till nästa Riksdag, eller så fort ske kan, inkomma med förslag enligt följande grunder:

1:o Indelta härens uppsättande och underhåll öfvertages helt och hållet af staten.

2:o Rust- och rotehållare åläggas i stället som grundskatt en motsvarande vakansafgift, helst bestämd särskildt för hvarje rote eller rusthåll, eller, om detta ej låter sig göra, faststæld lika för hela riket eller vissa delar deraf.

3:o Den del af indelta manskapet, som är med torp försedd, bibehålles vid dessa till dess Konung och Riksdag annorlunda besluta, skolande rust- och rotehållare under tiden tillgodoräknas ett efter torpets värde lämpadt afdrag å vakansafgiften.

4:o Alla mellan statsverket å ena sidan samt rust- och rotehållarne å den andra förekommande utbetalningar sammanföras i hvarje särskildt fall till en enda.

Stockholm i Januari 1876.

C. J. Svensén.